

У пору рожевої юності, ще за «великого і могутнього» Радянського Союзу, коли Юрій КУЛАЧОК був другокурсником Кам'янець-Подільського військового училища, отака придибенція проклала в його пам'яті глибоку борозну на все життя. Якось під час вакацій його рідний дід, фронтовик Другої світової війни, вже майже незрячий, категорично скомандував: «Ану, Юро, сідай-но машину та поїдемо в Мушкову, щось покажу». Мушкова — це урочище біля рідного Юрію Сатанова: є таке славне курортне містечко на межі Хмельниччини і Тернопілля. Коли курним польовим путівцем нарешті доколихалися до урочища, дід скомандував «стій!»

— Що бачиш перед собою? — перепитав, коли вийшли з машини.

— Та нічого не бачу, діду. Колгоспне поле і тільки.

— Ото ж то й воно, що поле, — зітхнув старий. — Наше поле, синку, наше. Тридцять гектарів — скибка до скибки. Це земля твого роду, твоїх предків. Тут мій батько славно господарював, аж до 27-го року, поки цю ріллю не хапнули разом із реманентом та кіньми до колгоспу. Отак-то, солдате.

«РІДНУ ЗЕМЛЮ, КРОВІЮ УМИТУ, Я НІКОМУ В СВІТІ НЕ ВІДДАМ...»

К оли розтягували сатанівське господарство і сікли на паї землю, дідові не дісталосся і шматка — не підпадав під «щасливців»: вже тоді давно був пенсіонером, а через тяжке каліцтво працювати в колгоспі не міг. Зате бабі пофортунило: їй як «працездатній» викраяли аж три гектари паю — звісно ж, не в родинній Мушківій, але й так слава Богу... Решту 27 гектарів рідної ниви, яку дідів батько примусово зрікся «на артіль», відтоді Кулачкам можна було запити водою.

На той час Юрій КУЛАЧОК, офіцер-десантник колишньої армії колишнього Радянського Союзу, разом з дружиною перебрався зі служби у вітебській «десантурі» в Житомир: тут на хвилі неабиякого загальнонаціонального підйому разом з офіцерами-одномумцями формував 95-у десантну бригаду Збройних Сил незалежної України. Незабаром у групі із семи військових-українців був відряджений до Сараєва, в 240-й батальйон миротворчих сил ООН. Рік тяжкої служби, зате неабиякий бойовий досвід.

Але норовиста доля зробила крутий поворот. Звільнився бойовий офіцер-десантник Юрій Кулачок у запас — наче стрибнув з парашутом з хмар на землю. Спершу освоював навички підприємництва, а після закінчення землевпорядного факультету Львівського національного аграрного університету пішов уріст службовими шаблями: спершу — заступником начальника ДЗК Житомирської області, а потім довірили стерно Головного управління Держземагентства в області.

З ХМАР НА ЗЕМЛЮ

— Юрію Дмитровичу, а чому Ваш вибір упав саме на факультеті землевпорядкування?

— Бо я військовий інженер: карти, ландшафти, координати — воно мені близьке, я на цьому тямлюся. Та й родове коріння моє селянське: таких, як я, земля не може не приваблювати, навіть захоплювати. Цю магічну притягальність землі, поля колись дуже гарно і точно описав наш славетний Коцюбинський у «Fata morgana».

Був час, коли після звільнення в запас я працював на фондовій біржі. І тоді дійшов висновку, що в Україні треба робити те, що Європа й Америка давно мала. Я тоді запропонував одній із аграрних фірм модель безвідходного виробництва. І навіть, аби втілити задумане, перейшов туди на роботу — спершу менеджером, а потім і заступником директора. У 2000 році фірма купила 2 радгоспи, свинокомплекс і м'ясокомбінат. Тобто ми створили повноцінний виробничий цикл: свої корми, своя свинина і власна переробка. Спершу все було нормально, пішла продукція, мали попит... Але це були часи божевільної гонитви за надприбутками. На жаль, і наші засновники піддалися на цей клятий ажіотаж. Хотіли озолотитися за півроку, хоча я пояснював їм, що сільське господарство — це щонайменше 3-5 років наполегливого просування до стабільного фінансово-економічного успіху. Та ще й кадри на низах, які звикли до крадіжок... Тоді я затамив, що бути успішним на землі можна, на правду, лише тоді, коли працюватимеш з розумом і по совісті.

Вже на посаді начальника облземуправління часто бачився з людьми, які нібито щиро прагли взяти в оренду земельні масиви. І, повірте, варто було придивитися — і вже на обличчі без труда прочитував, для чого людині потрібна земля: для тяжкої праці, чи для махінації. Я не соромився говорити про це вголос, у тому числі високому начальству. Звісно ж, перепадало за це на горіхи. Двічі у 2012 році тодішній голова облдержадміністрації Сергій Рижук висловлював мені недовіру, слав подання президентові про моє звільнення, бо я, мовляв, заважаю людям працювати на землі. А я заявляв: ця людина бере в оренду 500 гектарів землі не для обробітку, а для гондлю, щонайкраще, аби дойти суборендарів. То хай краще візьме землю той, хто захоче вкласти в неї свою працю, своє сумління: вони заради тривалого достатку не визискуватимуть її, як оті тимчасові окупанти... Скільки нині таких з дозволу сказати агропідприємств, які, користаючись лазівками державного контролю чи огріхами законодавства, висмоктують із землі останні сили — монокультурами, порушеннями технології обробітку та підживлення. Це добре, що упродовж трьох останніх років ми збираємо 60 мільйонів тонн зернових, що стаємо лідерами на світовому ринку зерна. Але світовий ринок — це повномасштабна світова конкуренція, це теж битва, яку ми за нинішнього ставлення до землі можемо з ганьбою програти. Тому на рівні держави треба невідкладно узаконити чіткі сівозміни і поставити контролюючий орган, який чітко відстежував би дотримання цього законодавства. Хай би

він діяв при Мінагрополітики і його представники на місця інспектували господарства лише двічі на рік: навесні і восени. Інакше для чого тоді сільгоспуправління при районних та обласних держадміністраціях? Для продукування численної статзвітності? Надто дороге задоволення. Тому відповідальність за дотримання сівозмін повинна лягти і на них. Маємо на рахунках кошти за втрати сільськогосподарського та лісовиробництва. Хай вони ідуть на фінансування проектів сівозмін, на земельпорядні роботи, на те, що треба. А не так, як нині: у тому ж таки Житомирському районі на рахунок лежить близько 5 мільйонів гривень, але голова райдержадміністрації бере 400 тисяч і віддає... на вапнування громадських пасовищ. Я районним керманічам у вічі прямо сказав: «Люди добрі, скільки ви при цій явній оборудці вкрали грошей?» Бо за таку суму є змога купити... 2 відра вапна, розкидати по масиву, і ніхто не переконає, що вапнування не проводилося. Натомість цими грішми можна було профінансувати, наприклад, встановлення меж району та сільських рад. Бо тут нині — страшне і сумне: район краде землю у міста, місто — в району, де кінчається земля сільської громади і починаються районні землі — не розбереш. Тому і маємо Національну кадастрову карту, рябеньку від накладок. В Житомирській області, коли я оце йшов на війну, лежало на рахунках близько 23 мільйонів гривень компенсації втрат сільського та лісового господарства. Частину коштів, 15 відсотків, якими розпоряджалася обласна рада, ми спрямували в наш Інститут земельпорядкування, пускали на корисне діло. Як «вапнують» цими грішми в районах, ви вже знаєте. А сільські ради здебільшого сидять на цих калитках, як собака на снізі. Для прикладу — село Ставище, на в'їзді в Житомирщину столичним шосе. Має на рахунок 5 мільйонів. Не раз казав і сільському голові, і місцевим депутатам: у вашому рідному Брусилівському

районі животіють віддалені села, які ніколи не бачитимуть таких грошей. Згляньтесь, виділіть районному бюджету від щедрот своїх лише 1 мільйон, а районна рада розподілить ці гроші, аби можна було виробити земельпорядну документацію, встановити межі сіл, передовсім безнадійно бідних. Де там! На словах обіцянки, а на ділі зась.

— **Та хто ж нині просто так віддасть свої гроші?**

— За великим рахунком, це не їхні гроші, це державні. Зате сільський голова спокійнісінько кладе їх на депозит, щонайменше під 19 відсотків річних... Можна порохувати, який навар для села — за ці відсотки можна всі сільські дороги в новий асфальт убрати, ще й не мати гризи ані з електро-, ні з газопостачанням. Нічого з цього добра у Ставищі немає. Зате зарплати і премії у сільрадівських — будь здоров! Такий, з дозволу сказати, «бізнес» на дарованих грошах розбешує. Можливо, варто саме ці кошти забрати від самоправства сільських голів чи керівників райдержадміністрацій? Можливо, доцільніше було б акумулювати їх в держбюджеті, хай би за них нарешті ми завершили повноцінну картографію, довели б до пуття іншу вкрай важливу і потрібну документацію. Бо всі хочуть від земельпорядника точних документів, без зайвих зволікань, ще й безкоштовно.

До слова. Я, наприклад, проти безкоштовної роздачі землі. Це власність Українського народу. Але що народу від цього добра? Держава дотує сільське самоврядування, працівники райдержадміністрації — на державні службі... А ту-таки землю під громадське пасовище — давай, державо, безплатно... Не думаю, що це правильно, справедливо, коли господар, який тримає корову чи кілька корів, здає молоко заготовачам і отримує за це гроші, повинен безкоштовно користуватися громадськими випасами. Він здебільшого і так не ображений: здає в оренду земельний пай, часто не один, отримуючи за це відповідну платню.

— А, може, перш ніж вводити ще й такий збір, варто нарешті подбати про справедливий паритет цін, покласти край грабуванню селян заготівельниками молока і м'яса?

— Згоден, що тут нині панує розгул. Не може бути такого великого розриву між ціною закупівлі і реалізації молока переробними підприємствами. Погоджуюся, що за цих умов саме переробникам варто платити податок за використання своїми клієнтами-селянами громадських пасовищ. Власне, господарі молокозаводів повинні розвивати свою «сировинну базу». І це питання вже треба вирішувати на законодавчому рівні, ініціювавши керівництвом Мінагрополітики і Держземагентства.

— Юрію Дмитровичу, після Вашого кількामісячного бойового відраження в зоні АТО, як капітана ЗСУ, Вам нині знову запропоновано очолити Головне управління Держземагентства в Житомирській області. Я так розумію, думки, якими Ви оце ділитеся, формуватимуть Вашу «програму-мінімум» чи стратегію управління земельною сферою?

— Можна вважати й так. Хоча ці складні вузли слід розв'язувати на всіх рівнях, передусім — волею Закону. Нехай би над законодавчою базою ретельно попрацювали фахівці земельної сфери, юристи, члени профільного парламентського комітету. Щоб нарешті запустити в роботу справді ефективний, цивілізований, декриміналізований правовий механізм земельних відносин, за які не було б соромно перед людьми і світом.

— Мимоволі при цих добрих намірах згадується дуже показовий і, на жаль, безславний приклад: на які танталові муки роками приречені ті, кого держава втягнула у процес оформлення своїх присадибних ділянок. Механізм, наче спеціально створений для чиновницького свавілля та корупційних схем. Принаймні, так було ще донедавна.

— Та тут поки що, на жаль, нічого суттєво і не змінилося. Це, звісно, не виправдання, але для того, щоб вимагати чесності від працівника райуправління земресурсів, треба бодай не принижувати його жалюгідною зарплатою. Інакше за нашого недосконалого законодавства дуже реальна спокуса шукати корупційних лазівок. Десь ввічливо попросити відвідувача для оформлення необхідного документа зайвий папірець, без якого цілковито можна було б обійтися. І таким чином «делікатно» і ненав'язливо зробити вашого прохача залежним від вашого ж свавілля... Є серйозні проблеми з освітою наших працівників, особливо на районному рівні. І чого гріха таїти — багато випадків чиновницької тяганини спричинює елементарний дефіцит совісті. Я, працюючи на посаді начальника управління, завжди казав своїм: ставтеся до відвідувачів, як до свого батька чи матері, — тоді багато так званих проблем у вас відпаде мимоволі. Проте й законодавство наше часто-густо так заплутує ясне питання — і зубами той вузол не розірвеш. Свіжий приклад. Моя сусідка мешкає у приватному секторі. Уже рік б'ється і не може присвоїти своїй

ділянці кадастрового номера. У будинку аж четверо господарів і вона безсила зібрати їх усіх у нотаріуса, щоб погодити межі, бо один із співвласників перебуває закордоном. Жінка вже заплатила за технічну документацію, землевпорядники провели відповідні обміри, вже й збиралася «спірна» комісія міськвиконкому. І що ж — ухвалили «соломонове рішення»: звертайтеся, шановна, до суду... Якщо так, то для чого нам уся ця виписана законом мудра процедура? Давайте кожну технічну документацію проводити ухвалою суду. Абсурд? Очевидний. Але це та законодавча колізія, об яку набиваємо рясні гулі, але яку чомусь уперто не помічають наші рідні законотворці. А може, й свідомо ігнорують. Не знаю...

— Юрію Дмитровичу, відколи отримали державну Незалежність — відгоди й рвемо жили на суперечки: товар земля чи не товар? Що Ви думаєте з цього приводу?

— А по-моєму, цілком вичерпну відповідь на це дає Конституція України. Земля — право власності Українського народу, і крапка! З огляду на глобальні геополітичні, природні, техногенні процеси, які до краю загострили проблему забезпечення більшості населення світу харчовими продуктами, в Україні є унікальний шанс стати світовим лідером торгівлі сільськогосподарською продукцією. Не лідером землеторгівлі. Державі треба кардинально переосмислити своє ставлення до землі — це питання національної безпеки. Переламати, подолати недолуге самонавіювання: мовляв, усе, що державне, — неминуче у боргах і збитках, а те, що

Максим СУПРУН та Юрій КУЛАЧОК

приватне, — те прибуткове й успішне. Держава повинна бути генеральним орендодавцем землі й отримувати за цю священну власність Українського народу зиск, який наповнював би держбюджет, зокрема і для соціальних потреб того ж таки власника.

— А як же бути з людськими паями?

— Це однозначно приватна власність. Хоча незатребувані паї, відумерла спадщина повинні повернутися в державну власність. До того ж держава покликана так відрегулювати механізм орендної плати за пай, щоб не було звичних «відсебеньок», коли один орендар сумлінно платить, а інший відверто і цинічно обкрадає людей. Тому треба спростити механізм дочасного розірвання договорів оренди, щоб укоськати зажерливість охочих до легкої наживи за чужий рахунок і підняти статус тих, хто бажає працювати на землі по-господарськи і по совісті. Нині за умови інтенсивного виробництва агробізнес може розраховувати ледь не на 200 відсотків прибутку. А чому б йому не працювати так, як у цивілізованому світі. Хай би жив, скажімо, із законних 30–40 відсотків, ще 25 відсотків платив власнику паїв, а решту — державі. Він же — її свідомий громадянин, це ж його країна, його держава, яка його захищає, оберігає, лікує, вчить... За яку він в одвіті перед історією і поколіннями. Мудро-таки колись казав американський президент Кеннеді: має право критикувати державу той, хто для неї бодай щось зробив.

ІНШИЙ СВІТ

Ми зустрілися на Хрещатику. Познайомилися. До того бачив Юрія Кулачка лише на знімку у соцмережах. Там же прочитав, що нещодавно його запросили в центральний офіс Державного агентства земельних ресурсів: очільник відомства Сергій Рудик вручив учаснику АТО відзнаку — нагрудний «Знак Пошани».

— Ця нагорода, насправді, мені дуже дорога, — признався Юрій Дмитрович, — бо то шана колег.

Тільки-но присіли за столиком з кавою і почали розмову, підійшов високий худорлявий чоловік. Привіталися.

— Це Максим Супрун, мій солдат, бойовий побратим. Доброволець. Після контузії лікується у Київському госпіталі, — представив Юрій Кулачок.

Літній майданчик кав'ярні переповнював бадьорий гул — цього дня вперше після Революції Гідності розблокованою центральною столицею вулицею пустили автотранспорт. Майдан теж озивався жвавим гамором: комунальники і добровольці-волонтери розбирали сцену, розтягували грузькі барикади, заліковували пішохідні виразки свіжою бруківкою... Припечений сонцем день колихав тяжкий устояний дух згарища, паленої гуми; десь поруч воронів плямами обпечений бетон, бовванів звуглілою сліпотою найбільший погорілець — Будинок профспілок... Наче навчч ожили хрестоматійні і моторошні картини румовища повоєнного центру Києва.

Про зону АТО Юрій Кулачок каже, не ховаючи гіркоти, болю, досади.

— Нема там про що говорити: там смерть, каліцтво... Але там і зовсім інший світ. Там стоять до останнього подиху люди з надзвичайним почуттям обов'язку перед Батьківщиною, рідною землею. А з ворожого боку працюють гроші. І каламутять звичайний «безпредел», бандитизм, гарбання.

— Я не можу зрозуміти, — підхоплює думку свого командира Максим Супрун, — чому більшість переселенців з Донбасу перебралися у безпечні регіони України разом із молодими і здоровими чоловіками? Ми там воюємо за їхні домівки, села, міста, а вони спокійнісінько вичікують тут. Та ще й чинять бешкети, навіть дозволяють собі відверто плумитися над людьми, які дали їм притулок і діляться з ними хлібом. І що особливо обурює — над державною символікою своєї країни, яка нині законно борониться від лютого окупанта.

— Мене це теж відверто дивує і вражає, — погоджується Юрій Кулачок. — Хто ж це так із політиків турботливо опікується цим «чоловічим контингентом» біженців? Не жінки і не діти зі стариками, а саме оті чоловіки, мужчини пустили у свої населені пункти озброєних бандитів, які тут же почали грабувати їхні помешкання, відбирати автомобілі, чинити глум і гвалт. Та й зараз ще не всім дійшло, якого жорстокого ворога України вони прихистили. У Слов'янську живе моя тітка. Як тільки почалися активні бойові дії, вона за телефонувала моїй матері і повідала, що у них на Карачун-горі стоять... польські найманці. А в цей час там

тримав бій наш підрозділ: там був і я, і мій син Артем, лейтенант ЗС України. А неподалік, в Краматорську, — воював батальйон, де заступником командира — мій свояк, теж Юрій. Отакі ми «польські найманці», навіть у засліплених російською пропагандистського блекоту очах моєї близької родички. Потім до нас долітали ще й такі неосвітнені платки: Карачун, мовляв, контролюють... чеські й американські найманці, бо тільки вони можуть так професійно вести прицільний вогонь гаубицями і мінометами. До нас у пекло не літали гелікоптери, не їздило високе начальство. Пробиралися сміливці, патріоти — з власної ініціативи, на свій страх і ризик, своїм коштом привозили нам необхідне. Раз у тиждень приїжджав бус із Коростишева, минаючи ворожі засідки, блокпости: наші славні і дорогі друзі налагодили такі благодійні «продовольчі рейди». Я навіть і прізвищ їх усіх не знаю. Але тих, кого знаю, називаю з глибокою вдячністю: Костянтин Загорулько, Михайло Юнаков — вони до нас проривалися ще починаючи з Добропілля; Валентин Якович і Станіслав В'ячеславович, якого за його бороду всі називали «Батюшкою»...

— Про цих людей наш покійний комбат Тарас Михайлович казав, що вони з великим щирим серцем і міцними жилами, — додає Максим.

— Вони й сьогодні возять у зону АТО продукти, — продовжує розповідь Юрій Дмитрович. — Оце недавно поїхали в Скадовськ, завантажили свій легендарний бус кавунами, динями, помідорами — і на фронт. Консерви, сало — добре, але ж там боронять Україну молоді хлопці, юнаки, їм вітаміни потрібні...

— Хто воює із супротивного боку? Прості випадкові люди?

— Аж геть не випадкові! Бо коли він стріляє з гранатомета по похилій поверхні БТРа й одразу влучає туди, куди треба... Для цього щонайменше потрібен вишкіл і практичні навички. А з того, як вони вибудовують свою систему оборони в інженерному плані — три ешелони, всі сектори прострілюються перехресним вогнем, — можу твердити

як професіонал: для такої системи оборони потрібно вчити мінімум півроку. І то методом інтенсивної бойової підготовки. Місцеві там, звісно, є, але на допоміжних ролях: щось піднести, десь копати... А основні бойові сили — професійні убійники.

— А як ставилися до вас місцеві жителі, скажімо, у Слов'янську?

— Коли ми ввійшли в місто, — розповідає Максим Супрун, — на мосту нашу колону зупинили. Натовп місцевих став між нашою технікою живим щитом. Але після закінчення робочого дня, прийшла інша велика група слов'янців і відтіснила попередню, розчистила нам шлях. У мене й досі перед очима картина: літня жінка передає на БТР, що стоїть перед нашою машиною, блок сигарет, і тут звідкись автоматна черга: їй прострілюють обидві руки... Вони підло стріляли із засідок по мирних людях, щоб накликати на нас ненависть. Але, на щастя, люди усвідомили... Ми тоді швидко підігнали другий БТР, зробили «коробку» і в такий спосіб вберегли наших рятувальників від вогню терористів. Цієї ночі, коли натовп розійшовся, ми вступили у бій. І зазнали перших втрат: двоє наших побратимів загинуло, ще вісімнадцятеро отримали поранення.

* * *

На останок згадаймо історичну бувальщину. Вісімнадцять століть тому на царство держави Хунну, що тулилася до всемогутньої Китайської імперії, прийшов молодий та амбітний цісаревич-воїн Моде. Але сильніші східні кочівники, що віками вважали Хунну своєю васальною вотчиною, поставили перед новим правителем вимогу сплатити данину — віддати їм найкращих коней. Дехто із поважних владців категорично протестував: «Не можна віддавати відбірних скакунів!». «Не варто воювати за коней», — відповів Моде і за тодішніми жорстокими законами скарвав на горло тих, хто не скорився його волі. Згодом кочівники зажадали від хуннів нової данини — жінками. «Як можна віддати їм наших жінок!» — волав дехто з оточення царя. «Життя наше та існування держави дорожчі за жінок», — відповів цар і знову скарвав смертю тих, хто не послухав його. Нарешті втретє забажалося кочівникам данини — шматка сухої безплідної пустелі, якою володіло Хуннське царство. «Ця земля нам не потрібна, ми на ній не живемо. Віддаймо її ворогу», — переконували Моде його радники. «Земля — основа держави. Землю не можна віддавати», — заперечив цар. І, жорстоко покаравши своїх недалеких глядних нашіптувачів, дав команду війську рушати походом на несить кочові племена. Розбивши зажерливого ворога, хунни так злутувалися в силі, що сам імператор Піднебесної з острахом зажадав укласти із меншим, але сильним сусідом «угоду миру і спорідненості».

Це стверджує історія. А вона, як відомо, — великий пророк, що задивився назад.

— Юрію Дмитровичу, з досвіду учасника миротворчих операцій військ ООН як би Ви охарактеризували нинішню антитерористичну операцію?

— Якщо по ширості, я не розумію, чому дехто з наших спеців називає її «гібридною війною». І хто насправді нав'язує громадській думці цю з дозволу сказати «гібридність»? Принаймні агресори-терористи жодних підстав для такого визначення не дають: воюють за всіма «канонами» агресивної війни. А ми чомусь, даруйте, із себе вистрибуємо, аби здаватися чи то «надтолерантними», чи надміру гуманними. Маємо справу з класичним агресором, з нелюдом-окупантом, що вдерся на територію чужої країни. Наша відповідь повинна бути адекватною.

Час від часу розмову перебивали дзвінки мобільного. Хтось тривожився, коли надійдуть берці, комусь вкрай була потрібна партія нового обмундирування... Юрій Дмитрович відповідав: берці будуть за кілька днів, форму волонтери шиють навіть вночі... Спокійний, виважений голос — без дзвінкої командирської сталі, але з тією сильною глибиною людини, яка добре знає, що робити. І за якою — як за кам'яною стіною: надійно...

Валерій ЯСИНОВСЬКИЙ